

K R O N I K A

Profesor Janusz Siatkowski
– polonista, bohemista, sławista¹

Stopnie i tytuły

Prof. dr hab. Janusz Siatkowski urodził się w Warszawie 5 marca 1929 roku. Studia wyższe w zakresie filologii polskiej odbywał na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1948/1949–1951/1952, na tymże Wydziale uzyskał tytuł zawodowy magistra filozofii (sic! taka wówczas obowiązywała nomenklatura) 24 stycznia 1953 roku za pracę pt. *Słownictwo warmińsko-mazurskie z zakresu budownictwa*, przygotowaną pod kierunkiem profesora Witolda Doroszewskiego. Podjęła ona zagadnienia leksykalno-słowotwórcze z zakresu dialektologii polskiej. Dodać tu także trzeba, że w roku akademickim 1950/1951 studiował również bohemistykę na Uniwersytecie Karola w Pradze.

Dysertacja doktorska prof. dra hab. Janusza Siatkowskiego nosiła tytuł *Dialekt czeski okolic Kudowy*, dotyczyła więc problematyki dialektologicznej z zakresu bohemistyki w ujęciu synchronicznym. Jej promotorem był profesor Zdzisław Stieber, a recenzentami profesorowie – Witold Doroszewski i Karol Dejna. Publiczna obrona tej rozprawy odbyła się 3 maja 1960 roku o godz. 17³⁰ w sali 17 budynku polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego i została zwieńczona uzyskaniem przez ówczesnego doktoranta (wówczas – aspiranta) stopnia doktora nauk humanistycznych, który – biorąc pod uwagę realia dzisiejsze oraz tematykę doktoratu – należy uściślić jako stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie filologii słowiańskiej.

Rozprawa habilitacyjna prof. dra hab. Janusza Siatkowskiego dotyczyła problematyki komparatystycznej, łączyła niejako dwie jego językoznawcze specjalności naukowe – polonistyczną i bohemistyczną, obejmując szerokie *spectrum* procesów fonetycznych w ujęciu diachronicznym i synchronicznym. Rozprawa składała się z trzech części, co wyraźnie zostało zaznaczone w jej tytule: *Bohemizmy fonetyczne w języku polskim*, cz. 1.: *Grupy trat, tlat*; cz. 2.: *h zamiast g*; cz. 3.: *Spółgłoski twarde przed i, e*. Wraz z rozprawą habilitant przedstawił – jako podstawę tego przewodu –

¹ 2 kwietnia 2014 r. na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego odbyła się uroczystość jubileuszu 85-lecia Profesora Janusza Siatkowskiego. Niniejszy biogram zawiera treści zawarte w wygłoszonej wówczas laudacji na cześć Jubilata.

ponad 20 opublikowanych prac naukowych. Wynikiem tego postępowania było uzyskanie przez niego habilitacji oraz nadanie mu stopnia naukowego docenta nauk humanistycznych 14 grudnia 1965 roku.

Dalsze tytuły pozyskiwał prof. dr hab. Janusz Siatkowski wraz z rozwojem jego dorobku naukowego, dydaktycznego i pełnionych funkcji w organizacji nauki. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1972 roku, profesora zwyczajnego – w 1979 roku, a w 1998 roku został obdarzony tytułem *doktora honoris causa* Uniwersytetu Karola w Pradze.

W czasie swej ponadpięćdziesięcioletniej kariery akademickiej prof. dr hab. Janusz Siatkowski przeszedł wszystkie szczeble jej wtajemniczenia. Zadziwiać musi jego systematyczność, stałe poszerzanie *spectrum* naukowego i benedyktyńska wręcz pracowitość.

Dorobek naukowy

Lista publikacji naukowych autorstwa prof. dra hab. Janusza Siatkowskiego za lata 1951–2013 obejmuje 366 pozycji autorskich oraz ponad 20 edycji – niejednokrotnie wielotomowych – z jego udziałem redakcyjnym². Warto tu dodatkowo zauważyć, że w ostatnim 15-leciu dorobek ten wzrósł o ponad 130 pozycji, co świadczy o niezwykłej dynamice rozwoju jego twórczości naukowej.

Niejako symboliczny wymiar mają dane dotyczące pierwszej i ostatniej publikacji prof. dra hab. Janusza Siatkowskiego. Pierwszy tekst nosił tytuł *Z gwary warmińsko-mazurskiej. Bajka o Panu Bogu, diable i krowie* („Poradnik Językowy” 1951, z. 1, s. 13), został opublikowany, gdy jego autor był jeszcze studentem, i dotyczył problematyki dialektologiczno-folklorystycznej (jak wiemy, dialektologii prof. dr hab. Janusz Siatkowski jest wierny przez całe swe akademickie życie). Był on wynikiem badań dialektologicznych prowadzonych wówczas w Ostródkiem, na Warmii i Mazurach pod kierunkiem profesora Witolda Doroszewskiego i profesor Haliny Konecznej przez zespół pracowników i studentów z Uniwersytetu Warszawskiego, w których prof. dr hab. Janusz Siatkowski brał udział i które zaowocowały jego pracą magisterską (zob. wyżej) i pierwszą opublikowaną monografią książkową – *Słownictwo Warmii i Mazur. Budownictwo i obróbka drewna* (Wrocław 1958). Publikacja ostatnia to artykuł (opracowany wspólnie z D. K. Rembiszewską) pt. *Nazwy jarzębiny na pograniczu polsko-białorusko-ukraińskim* (tom jubileuszowy dedykowany profesor Violetcie Koseskiej-Toszewej) z zakresu dialektologii komparatystycznej, sławistycznej. W ten sposób symbolicznie zamyka się krąg w dorobku naukowym prof. dra hab. Ja-

² Zob. *Dorobek naukowy Profesora Janusza Siatkowskiego za lata 1951–2013*, oprac. I. Doliński, Z. Kłos, D. K. Rembiszewska, ISZiP UW, Warszawa 2014, ss. 80.

nusza Siatkowskiego – od językoznawstwa polonistycznego do językoznawstwa sławistycznego.

Prof. dr hab. Janusz Siatkowski jest autorem ośmiu naukowych publikacji książkowych (monografii problemu i monografii tematycznych). Oprócz wymienionej już publikacji *Słownictwo Warmii i Mazur. Budownictwo i obróbka drewna* (Wrocław 1958) należy tu w porządku chronologicznym wymienić takie pozycje, jak: *Dialekt czeski okolic Kudowy*, cz. 1–2, Wrocław 1962; *Bohemizmy fonetyczne w języku polskim*, cz. 1–3, Wrocław 1965; *Slawizmy w utworach śląskich Horsta Bienka*, Warszawa 1995, München 2000; *Studia nad wpływami obcymi w »Ogólnosłowiańskim atlasie językowym«*, Warszawa 2004; *Słowiańskie nazwy wykonawców zawodów w historii i dialektach*, Warszawa 2005; *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim*, Warszawa 2006; *Słowiańskie nazwy części ciała w historii i dialektach*, Warszawa 2012.

Monografie te wyraźnie układają się w dwa cykle chronologiczne – wcześniejszy, związany z uzyskiwaniem stopni naukowych, polonistyczno-bohemistyczny, i późniejszy, zawierający w większości opracowania o charakterze ogólnosławistycznym. Trzydziestolecie między tymi cyklami (1965–1995) wypełniły inne prace.

Wymienić tu należy udział autorski i redakcyjny prof. dra hab. Janusza Siatkowskiego w wielkich, wieloletnich, zbiorowych przedsięwzięciach z zakresu dialektologii i kartografii lingwistycznej. Są to: *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich*, 1964; *Karpacki atlas dialektologiczny*, 1981, 1988, 1989, 1991, 1993, 1994, 1997, 2001, 2003; *Problemy differencjacji sławjanskogo dialektalnogo landszafta (po danych »Obszeczkarpackiego dialektologicznego atlasa«)*, Moskwa 1993; *Ogólnosłowiański atlas językowy (OLA)*, 1990, 1994, 2000, 2003, 2006, 2007, 2008, 2009, 2012; *Atlas linguarum Europae (ALE)*, 1997, 2002, 2007.

Ma również prof. dr hab. Janusz Siatkowski ważny dorobek o charakterze leksykograficznym i edytorsko-tekstowym. Wymienić tu trzeba następujące pozycje: *Słownik czesko-polski. Česko-polský slovník* (wraz z M. Basajem), wyd. I – Warszawa–Praha 1991; wydania następne – Warszawa 2002, 2007, 2010; *Bohemizmy w języku polskim. Słownik* (wraz z M. Basajem), Warszawa 2006; *Wybór tekstów staro-czeskich* (wraz z E. Siatkowską), Warszawa 1967, 1988; *Gesta Romanorum linguae polonicae (1543) cum fontibus latinis et bohemicis adiuvante R. Olesch nunc iterum edidit J. Siatkowski*, Köln–Wien 1986.

Wszystkie te duże przedsięwzięcia naukowe, leksykograficzne i edytorskie, w których prof. dr hab. Janusz Siatkowski brał udział, owocowały zarazem podejmowanymi przez niego tematami badawczymi i publikacjami o charakterze artykułów. Nie sposób ich tu wymieniać, analizować i oceniać ze względu na ich liczbę i różnorodność. Przykładowo jedynie zestawiamy tylko pewien ich rejestr: *Czechizmy w języku Jana z Koszyczek* (1959), *Zróźnicowanie terytorialne Kaszub w zakresie wystę-*

powania a ścieśnionego (1962), *Wpływ poszczególnych dialektów niemieckich na język polski* (1967), *Badania nowych dialektów mieszanych i mowy miejskiej w Czechach* (1976), *Zakres i charakter wpływu języka czeskiego na polski* (1978), *O cerkiewizmach w najstarszej polskiej terminologii chrześcijańskiej* (1981), *Słowiańskie interferencje w zakresie morfologii* (1983), *Przedcyrylotodejska i starobułgarska terminologia chrześcijańska w języku polskim* (1985), *Kryteria ustalania wpływu języków bliskospokrewnionych* (1986), *Bułgarski i polski imena za mesta* (1988), *Choronimy czeskie w porównaniu z polskimi* (1991), *Słowiańskie wpływy słowotwórcze w języku i dialektach niemieckich* (1992), *Koncepcja opisu słowotwórstwa w konfrontatywnej gramatyce bułgarsko-polskiej – wraz z J. Bałtową* (1993), *Polityka językowa na Łużycach w latach 1949–1989* (1996), *Językowe wpływy niemieckie w Karpatach* (1997), *Regionalne słowniki niemieckie jako źródło językowych materiałów słowiańskich* (2000), *Morfologické změny v současném českém jazyce* (2002), *Językowe wpływy tureckie w »Atlasie ogólnosłowiańskim«* (2003), *Słowiańskie gwarowe nazwy 'lekarza' i 'lekarzki' jako ilustracja konkurencji nazw rodzimych i obcych* (2007), *Historyczne zmiany nazw części ciała w dialektach wschodniosłowiańskich* (2009), *Osiągnięcia Polski w zakresie badań nad »Atlasem ogólnosłowiańskim«* (2012).

Istotny dla oglądu całokształtu prac prof. dra hab. Janusza Siatkowskiego jest jego wkład w prace redakcji czasopism naukowych. Nie omawiając tej problematyki szczegółowo, wystarczy wskazać te periodyki, z którymi jego współpraca układa się najdłużej. Są to „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” (od 1967 r.), „Slavia Occidentalis” (od 1979 r.), „Prace Filologiczne” (od 1991 r.), „Przegląd Humanistyczny” (od 1995 r.). Należy stwierdzić, że w wypadku tych czasopism ich ranga oraz pozycja naukowa prof. dra hab. Janusza Siatkowskiego doskonale ze sobą korespondują.

Podsumować te dane można następująco, nie roszcząc sobie bynajmniej pretensji do ich kompletnej charakterystyki i oceny. Dorobek naukowy prof. dra hab. Janusza Siatkowskiego dotyczy całej Słowiańszczyzny, w tym szczególnie języka polskiego, czeskiego, bułgarskiego, słowackiego oraz języków łużyckich i wschodniosłowiańskich, a także języka niemieckiego. Publikacje jego autorstwa ukazywały się w języku polskim, czeskim, słowackim, bułgarskim i niemieckim na terenie *de facto* wszystkich państw słowiańskich, a także w Niemczech, Austrii i USA. Koncentrują się one na problematyce z zakresu dialektologii i kartografii lingwistycznej, historii języka i zmian we współczesnych językach literackich, kontaktów językowych i polityki językowej, leksykologii i leksykografii. W odniesieniu do systemu języka prace autorstwa prof. dra hab. Janusza Siatkowskiego dotyczyły wszystkich jego warstw strukturalnych – od fonetyki po słownictwo. Jest to dorobek oryginalny naukowo, wielowątkowy, obszerny, wnoszący wiele do dorobku polskiego językoznawstwa, polonistyki, bohemistyki i sławistyki w ogóle, trwale w ich tradycji zapisany.

Przebieg pracy zawodowej, funkcje i wyróżnienia

Pracę zawodową po raz pierwszy podjął prof. dr hab. Janusz Siatkowski jeszcze podczas studiów w 1949 roku najpierw w Muzeum Narodowym, a następnie w Bibliotece Narodowej. We wrześniu 1950 roku został zastępcą asystenta w Zakładzie Języka Polskiego Uniwersytetu Warszawskiego, a następnie asystentem, i na tym stanowisku pozostawał do końca studiów polonistycznych w 1952 roku, biorąc zarazem udział w pracach Zespołu Dialektologicznego przy Zakładzie i prowadząc kolejno zajęcia z gramatyki opisowej języka polskiego, gramatyki historycznej języka polskiego, gramatyki języka staro-cerkiewno-słowiańskiego oraz stylistyki.

Po ukończeniu studiów polonistycznych przez kilka lat (1953–1956) był aspirantem w Katedrze Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Warszawskiego, potem starszym asystentem, a od sierpnia 1956 roku został zatrudniony w Zakładzie (od 1977 Instytut) Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk w Warszawie jako adiunkt (1956–1968), docent (1968–1972) i profesor (1972–1982). Pełnił tu kolejno funkcje zastępcy kierownika Zakładu (1972–1973), kierownika Zakładu (1974–1977) i dyrektora Instytutu (1977–1982).

W 1982 roku prof. dr hab. Janusz Siatkowski powrócił na Uniwersytet Warszawski, który stał się jego podstawowym miejscem pracy aż do osiągnięcia wieku emerytalnego. Był tu kierownikiem Zakładu Filologii Bułgarskiej w Instytucie Filologii Słowiańskiej (1985–1990), kierownikiem Zakładu Języków Słowiańskich (1992–1997) oraz dyrektorem tego Instytutu (1993–1999). W latach 1986–1990 pełnił również funkcję prodziekana Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.

Oprócz funkcji administracyjnych prof. dr hab. Janusz Siatkowski pełnił i pełni nadal wiele funkcji z wyboru w towarzystwach, komitetach i organizacjach naukowych. Od 1982 roku jest członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1989–1991 – przewodniczący Wydziału Językoznawstwa i Literatury), od 1954 – członkiem Polskiego Towarzystwa Językoznawczego (1991–1993 – przewodniczący), jest honorowym członkiem Towarzystwa Filologów Bułgarystów oraz Czeskiego Towarzystwa Językowego, wchodzi w skład członków Towarzystwa Jabłonowskich i Towarzystwa Naukowego Białostockiego. Od wielu lat jest członkiem Międzynarodowego Komitetu Sławistów (1993–1998 – przewodniczący), Komitetu Słowianoznawstwa PAN (1991–1996 – przewodniczący) oraz Komitetu Językoznawstwa PAN (1975–1984 – zastępca przewodniczącego). Spośród innych funkcji można tu wymienić funkcję przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Języka Polskiego PAN (1973–1980) oraz członkostwo Rady Naukowej Instytutu Łużyckiego w Budziszynie (1991–1994).

Z przedstawionych (w wyborze) danych wynika, że prof. dr hab. Janusz Siatkowski jest człowiekiem wielkiej pracy. Prof. dr hab. Janusz Siatkowski nie został

wynagrodzony za swą pracę na rzecz nauki proporcjonalnie do jego zasług, ale w środowisku naukowców humanistów jest to zjawisko stałe i nikt też dla nagród tych prac nie podejmuje³. Spośród odznaczeń, które prof. dr hab. Janusz Siatkowski otrzymał, należy w tym miejscu wymienić Złoty Krzyż Zasługi, Medal „1 300 lat Bułgarii”, Order Cyryla i Metodego oraz słowacki Order Białego Podwójnego Krzyża.

* * *

Wiekowo dzieli nas z Profesorem Januszem Siatkowskim lat dwadzieścia. Demograficznie należę więc do pokolenia jego następców, naukowo zaś dzieli nas dwa pokolenia – tu czas płynie szybciej, liczą się dziesięciolecia, chociaż pokolenie biblijne liczyło aż lat trzydzieści. Ten dystans czasowy nie jest jednak ważny, ponieważ z Profesorem Januszem Siatkowskim łączy mnie czterdzieści lat pracy i obcowania w tym samym środowisku językoznawców warszawskich.

Poznałem go w 1972 roku, w którym on został profesorem a ja świeżo upieczonym magistrem filologii polskiej na Wydziale Filologii Polskiej i Słowiańskiej Uniwersytetu Warszawskiego. Trwały wówczas przygotowania do VII Międzynarodowego Kongresu Sławistów, który odbył się w Warszawie 21–27 sierpnia 1973 roku. Przewodniczącym Międzynarodowego Komitetu Sławistów był wtedy profesor Witold Doroszewski, a profesor Janusz Siatkowski był członkiem Polskiego Komitetu Sławistów oraz członkiem Komisji Wydawniczej, jednej z komisji organizacyjnych Kongresu. Ja wchodziłem w skład Komisji Publikacji Kongresowych.

Potem tych spotkań było wiele – w Pracowni Dialektologicznej Zakładu Językoznawstwa Instytutu Języka Polskiego PAN w Warszawie, która mieściła się wówczas na II piętrze budynku polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie pozyskiwałem swe pierwsze naukowe doświadczenia; w pokoju 35 na tym samym piętrze tego samego budynku, gdzie mieścił się Zakład Historii Języka Polskiego i Dialektologii Instytutu Języka Polskiego Uniwersytetu Warszawskiego (moje podstawowe miejsce pracy przez lat trzydzieści pięć) i gdzie mieściła się Redakcja „Prac Filologicznych” w której Profesor Janusz Siatkowski był częstym gościem.

Później spotykaliśmy się na różnych forach naukowych – konferencjach, kongresach, posiedzeniach Komitetu Językoznawstwa PAN – w codziennym życiu Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego – na posiedzeniach Rady Wydziału, Rad Naukowych, w dziekanacie, w Instytucie.

³ Por. H. Popowska-Taborska, *O Profesorze Januszu Siatkowskim – oficjalnie (i mniej oficjalnie)*, „Prace Filologiczne” XLIV, 1999, s. 9–12. Ten tom „Prac Filologicznych” był dedykowany Profesorowi Januszowi Siatkowskiemu z okazji jubileuszu jego 70-lecia.